

Received / Makale Geliş Tarihi 26.09.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 30.11.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(101), 3051-3071

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10253508

Murat Ceylan

<https://orcid.org/0000-0002-1991-7287>

Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray / TÜRKİYE
ROR Id: 0000-0002-1991-7287

Dr. Öğr. Üyesi Semra Kılıç Karatay

<https://orcid.org/0000-0002-0773-5021>

Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aksaray / TÜRKİYE
ROR Id: 0000-0002-0773-5021

Postnişin Fahri Özçakıl Anlatımı ile Kültür Değerlerimizden Mevlevîlik ve Mevlevî Semâ Âyini

Mevlevism And Mevlevi Semâ Ritual From Our Cultural Values With The Expression Of Postnişin Fahri Özçakıl

ÖZET

İnsanların geçmişi ile bağlantı kurmasını sağlayan birçok unsur vardır. Şüphesiz tüm bu unsurların en önde geleni ise kültürdür. Nesilden nesile aktarılan her kültürel yapı taşı, toplumun kimliğini inşa etmekle kalmaz, aynı zamanda o toplumu diğer toplumlardan ayırıcı bir konuma taşır. Anıtlar, heykeller, resimler, kitaplar gibi somut nitelikteki bu kültürel unsurların yanı sıra geleceğe taşınması gereken soyut kültürel miras unsurları da vardır. Anadolu'nun kültürel genetiğinin belki de bu noktadaki en önemli miraslarından birisi Mevlânâ'nın öğretileri ile şekillenen Mevlevîliktir. Tüm insanlığı kuşatıcı fikirlerin filizlendiği bu kültür bahçesinin bilinirliğini ve farkındalığını artırabilmek amacıyla Türkiye'de 2023 yılı "Mevlânâ Yılı" olarak ilan edilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan araştırmanın konusu; somut olmayan kültürel miras ögesi bağlamında Mevlevîlik ve Mevlevî Semâ Âyini hakkında bu sanata emek veren yaşayan insan hazineleri eşliğinde bilgi vermektir. Araştırma kapsamında öncelikle somut olmayan kültürel miras hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Mevlevîlik hakkında genel bir bakış açısı ile bilgilendirme yapılmaya çalışılmıştır. Devamında ise bu kültüre çocuk yaşlarda gönül vermiş ve yıllardır bu kültürü yaşatmaya çalışan Postnişin Fahri Özçakıl'dan somut olmayan kültürel miras kapsamında; Mevlevîlik ve Mevlevî Semâ Âyini hakkında bilgi alınması amaçlanmıştır. Bu çalışma sonucunda 2023 Mevlânâ Yılı kapsamında bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılması adına halen çapa gösteren ustaların olduğu ve bu kişilerin sanatlarını icra ederken daha da çok desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Somut olmayan kültür miras, Mevlevîlik, Mevlevî Semâ Âyini.

ABSTRACT

There are many elements that enable people to connect with their past. Undoubtedly, the most prominent of all these elements is culture. Each cultural building block transmitted from generation to generation not only builds the identity of the society but also puts that society in a position that distinguishes it from other societies. In addition to these tangible cultural elements such as monuments, sculptures, paintings and books, there are also intangible cultural heritage elements that need to be carried into the future. Perhaps one of the most important legacies of Anatolia's cultural genetics at this point is the the Mevlevi order, shaped by the teachings of Mevlana. The year 2023 has been declared the "Year of Mevlana" in Turkey in order to increase the recognition and awareness of this cultural garden where ideas that encompass all humanity flourish. The subject of the research prepared in this direction is; In the context of the intangible cultural heritage element, it is to provide information about the Mevlevi order and the Mevlevi Sema Ritual, accompanied by the living treasures of people who contributed to this art. Within the scope of the research, information was first given about intangible cultural heritage. Then, an attempt was made to provide information about Mevlevi order from a general perspective. Later, within the scope of intangible cultural heritage, from Postnişin Fahri Özçakıl, who fell in love with this culture at a young age and has been trying to keep this culture alive for years; It is aimed to get information about Mevlevi order and Mevlevi Sema Ritual. As a result of this study, it was concluded that within the scope of the 2023 Mevlana Year, there are still masters who hope in order to transfer this heritage to future generations and that these people should be supported even more while practicing their art.

Keywords: Intangible cultural heritage, Mevlevi order, Mevlevi Sema Ritual.

1. GİRİŞ

Var olduğu ve düşünmeye başladığı ilk andan itibaren insanoğlu çevresini anlamlandırmaya çalışmış ve bu anlamlandırılabilir çabası içerisinde ortaya koydukları ile kendi kültürünü inşa etmiştir. Bu inşa süreci sadece bir döneme özgü olmayıp aynı zamanda tıpkı bir bayrak yarışı gibi önceki nesillerden aldığını bir sonraki nesille teslim edebilmeye dayanan bir sonsuzluk oyununun da parçası olmuştur.

Toplumsal bir ruh olarak aramızda gezinen bu sonsuzluk telaşı, özellikle son yarım yüzyıldır daha kurumsal dokunuşlarla ruh olmaktan çıkmış ve ete kemiğe bürünür bir hal almıştır. Birçok ulusal ve uluslararası kuruluş bu anlamda çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarda Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)'nun bu noktadaki desteği yadsınamaz. 1972 yılında UNESCO tarafından kabul edilen "Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi" bu destek adına atılan önemli adımlardan ilki olarak gösterilebilir. Devamında 1989 yılında "Geleneksel ve Popüler Kültürün Korunması Tavsiye Kararı" ile 1995 yılından itibaren ve özellikle 1999 yılına kadar süren çeşitli seminerler dizisi bu alandaki duyarlılığın daha da artırılmasına yönelik destek sağlamıştır. UNESCO'nun bu alana katkı sağladığı en önemli olayı ise şüphesiz 32. Genel Konferansı'nda oluşmuş ve 2003 yılında UNESCO "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" imzalanmıştır (Kolaç, 2009; 21).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin imzalanmasındaki amaç; bu kültürel mirası korumak ve bu anlamda uluslararası ve ulusal düzeyde farkındalığı arttırmak ve karşılıklı değerliliği, uluslararası yardımlaşmayı ve iş birliğini sağlamaktır. Herhangi bir toplumun öz kültürün bir parçası olan bir değeri nesilden nesile aktararak günümüze kadar getirip var ettiği somut olmayan kültürel miraslarını korumasına, yaşatmasına ve varlığının devam etmesine katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânları tanıyan sözleşme Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesidir (Oğuz, 2009; 8).

Türker ve Çelik (2012; 83)'e göre, bu kültürel çerçeve ile bakıldığında somut olmayan kültürel miras başlıkları olarak; topluma ait uygulamalar, gösteri benzeri sanat etkinlikleri, sözlü anlatımlar, evren ve doğa ile ilişkili bilgi ve uygulamalar ile el sanatlarını kapsayan gelenekler belirlenmiştir. Oğuz (2013; 12)'a göre, ana metni 2003 yılının ekim ayında kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi; UNESCO tarafından uzun yıllar boyunca bu alanda ortaya konulan binlerce sayfalık raporlara dayanan çalışmalar bu konunun hükümetler arası ve uluslararası bir koleksiyon haline gelmesini sağlamıştır.

Türkiye sözleşmeyi oy birliği ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda kabul edilmiştir. Sözleşmenin onaylanmasının uygun olduğuna dair kanun ise Resmi Gazete'nin 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı yazısı ile yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin sözleşmeye taraf olması ise ancak 27 Mart 2006 tarihi ile tam olarak tamamlanmıştır.

2. MEVLEVİLİK VE SEMÂ ÂYİNİ

Kökleri 13. yüzyıla dayanan ve günümüzde hem Türkiye için hem de bütün dünya toplumları için önemli bir yeri olan Mevlevîlik ile Mevlevî Semâ Âyini, Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kayıtlı olan değerli kültürel öğelerin başında gelmektedir.

Edebiyat ile düşünce dünyasının önemli şahsiyetlerinden birisi olan Mevlânâ'nın eserleri çerçevesi ortaya çıkan felsefi düşünce yapısı; hem bulunduğu coğrafyayı hem de başkaca birçok toplumu etkisi altına almıştır. Dünya üzerinde etkinliği devam eden bu kültürel bağ UNESCO'nun da dikkatini çekmiştir. Evrenselliğinin yanı sıra ulusal kültür bağlamında yer etmeye devam eden Mevlevî kültürünün en önemli yansıması ise şüphesiz Mevlevî Semâ Âyini'dir. 2008 yılında İnsanın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne bu tören UNESCO tarafından başyapıt olarak ilan edilerek eklenmiştir (Teke, 2013; 44). UNESCO tarafında Mevlevî Semâ Âyini adına verilen berat belgesi Görsel (1)'de sunulmuştur (UNESCO, 2023).

Görsel 1. Mevlevî Semâ Âyini İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi Berat Belgesi

2.1. Mevlevîlik Konusuna Genel Bir Bakış

Mevlevîlik; Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled'in öncülüğünde Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin 1273 yılında vefat etmesi sonrası Mevlânâ'nın ardında bıraktığı öğretileri ve fikirleri çerçevesinde Konya'da teşkilatmış bir tarikattır (Bademci, 2018; Saylan, 2013). Yıllarca bulunduğu toplum içinden kabul gören Mevlevîlik, başka toplumlardaki birçok kesimini de derinden etkilemiştir. Tarikatın ilk baştaki kuruluş aşamasına Mevlânâ'nın on bir yıl kadar halifeliğini yapan Çelebi Hüsameddin'in öncülüğü olsa da etkili bir tarikatlaşmanın Sultan Veled döneminde olduğu söylenebilir (Özcan, 2004; Işın, 2004: 95-98). Bu bilgiler ışığında tarikatın kurucularının Sultan Veled ve Çelebi Hüsameddin olduğu söylenebilir.

“Çelebi” olarak tabir edilen unvan Mevlevîlik tarikatı içerisinde önemli bir makamdır. Çünkü bu unvan; Mevlânâ'nın vefatından sonra halifesi olarak belirlenen kişiye verilen bir unvandır. Hüsameddin'den sonra Çelebilik olarak kullanılan bu makama Sultan Veled geçmiş, Sultan Veled sonrası ise bu Çelebilik sistemi babadan oğula devretme veya aile içinde el değiştirme geleneğine dönüşmüştür (Eraydın, 2004: 359).

Mevlevîlik akımını Sultan Veled'in yanında yetişenler Erzincan, Amasya ve Kırşehir gibi şehirlere ulaştırmıştır. Ulu Arif Çelebi bu yayılmayı daha da genişletmiş ve Mevlevîlik, Kütahya, Denizli, Tebriz, Sivas, Bayburt, Tokat, Erzurum, Kastamonu, Birgi gibi farklı beylik yönetimlerinin himayesi altında olan merkezi yerlere ulaşmıştır. Tarikat; 14. yüzyıla gelindiğinde Anadolu'da etkili olarak bilinmeye ve tanınmaya başlayan bir “yol” haline gelmiştir (Kara, 2006: 9). 13. yüzyıl sonlarına doğru Konya merkezli kurulan tarikat, 14. yüzyıl ile birlikte Batı Anadolu'da yeni yeni kurularak varlıkları ortaya çıkmaya başlayan Anadolu Beylikleri arasında da etkili olmuştur.

Karamanoğlu Beyliği 14. yüzyılın ortalarına gelindiğinde dönemsel olarak Mevlevîliğin korumasını üstlenmiştir. Bu durum bu şekilde olması o yıllarda çağdaş devlet olan Osmanlı Devleti'nin dikkatinden kaçmamıştır. Mevlevîlik tarikatını koruma ve savunma ile ilgili görevin Osmanlı Devleti'nde olmaması Mevlevîliğin Osmanlı Devleti içinde yayılma hızını geciktirmiştir. Ancak bu durum özellikle Ulu Ahmet Çelebi'nin gayretleri ile değişmiştir. Osmanlı Devleti sınırlarına da Ulu Ahmet Çelebi sayesinde kısa zamanda Mevlevîlik girmiştir. Ayrıca Anadolu'nun farklı bölgelerinde bulunan Türkmen Beyliklerinin ve Moğol İlhanlı yöneticilerinin Ulu Arif Çelebi ile kurduğu ikili ilişkiler sebebiyle Mevlevîliğin yayılması daha da artmıştır. Özellikle 14. yüzyılda açılan Mevlevîlik Tarikatı'na ait kültür merkezleri ve tekkeler sonrası; yerel otoriteler ile aydın olarak tasvir edilen çevrelerin ilgisine mazhar olan Mevlevîliğin bu dönemden sonra Anadolu'da taraftar bulması hızlanmıştır (Gölpınarlı, 2006: 63-72).

Varlığını hissettirmeye başladığı ilk anlarda özellikle Osmanlı Devleti'nde yönetici ve halk tabakasındaki insanlar tarikata ait etkinliklere her koşulda katılmışlar ve bu katılım sayesinde insanlar hem iktisadi hem de sosyal destek sağlamışlardır (Çağrı, 2020: 63). 15. yüzyılda ise Divane Mehmet Çelebi döneminde bu tarikat, ülkenin en bilinen tarikatı haline gelmiş ve bu popülerlik maddi ve siyasi birçok imtiyazları da beraberinde getirmiştir. Bu durum sayesinde Mevlevîliğin Balkanlar ve Akdeniz'de de yayılmasının önü açmıştır (Bademci, 2018: 19).

Anadolu coğrafyasında etkinliği artarak büyüyen Mevlevîliğin getirdiği kültürel öğeler günümüzde de Türkiye'de varlığını devam ettirmiştir. Hatta dünya çapında Mevlânâ ve Mevlevîlik tanınır bir hale

gelmiştir. Bu durumun oluşmasının nedenleri arasında tarikat mensuplarının Mevlevîliğin kurallarını ve temel öğretilerini daha geniş kitlelere duyurma ihtiyacının etkili olduğu söylenebilir.

Tarikatını yolunu benimseyen üye sayısı ile oldukça büyük ve etkili bir yapısı bulunan Mevlevîliğin kendine has birtakım eğitimleri, ayinleri, giyim şekilleri ve kuralları bulunmaktadır. Bu yapısının vermiş olduğu özgünlük ile Mevlevîlik hem Türk-İslâm kültürünü o yıllarda dönemsel olarak diğer topluluklara ve kültürlerle tanıtmış hem de Anadolu’da bulunan kendinden başka dini oluşumların arasında farklılığı ile ayırt edilen bir yaşam biçimi benimseyerek varlığını sürdürmüştür (Çağrı, 2020: 63).

Mevlevîlik var olmaya başladığı andan itibaren çeşitli toplumsal süzgeçlerden geçerek şekillenmeye devam etmiştir. Fakat Mevlevîlik hakkında en köklü ve kalıcı çalışmaların Ulu Arif Çelebi’ye ait olduğu söylenebilir. Çünkü onun döneminde; Mevlevîlik ile alakalı olan asıl usul, esas, ayin ve bunun ile beraber kılık kıyafet şeklinin oluşması belirlenmiştir (Yüce, 1998:128). Zaten 15. yüzyıla kadar geçen devir, tarikatın bütün adap ve erkânı ile kuruluş ve yayılış evresidir. Tarikat hiçbir kaidesi değişmemek üzere tam şeklini 15. yüzyılın ilk yarısında almıştır (Tanrıkorur, 2000: 61).

Mevlânâ’nın vefatı sonrası kullanılan ve Mevlânâ’nın babasının soyundan gelen en büyük erkek kişinin başa geçmesi ile oluşan “Çelebilik” post makamına, tekkelerin kapatılması kararının alındığı 1925 tarihine kadar toplam otuz bir “Çelebi” oturarak Mevlevîlik dergâhında görev yapmıştır (Önder, 1998: 261). Bu Çelebilerden sadece Hüsameddin Çelebi Mevlânâ’nın soyundan gelmemiştir.

Her ne kadar 1925 yılında tekkelerin kapatılması kararı alınmış olsa da Mevlevîlik, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin toplumsal yapısında da etkinliğini sürdürmüştür. Samimi ve derinden duygularla Mustafa Kemal Atatürk’ün Konya’yı ziyaret etmesini sağlayan unsurlardan biri de şüphesiz ki Mevlânâ’nın fikirleri ile Mevlevîlerin Millî Mücadele’ye verdikleri destekten kaynaklanmaktadır (Semiz ve Toplu, 2017: 279). Daha sonraları Atatürk 1927 yılında Mevlânâ Dergâhının, “Asar-ı Atika Müzesi” olarak ziyarete tekrar açılması emrini vermiştir. Fakat Mevlevî Semâ Âyini’nin yapıldığı Şeb-i Arus programları ise 17 Aralık 1943 tarihinde yapılmaya başlanmıştır (Çelebi ve Sağbaş, 2008: 32-33).

Arapoğlu (2010: 7)’na göre Mevlevîlik düşüncesinin öğretilerinin ana kaynağını Mevlânâ’nın Mesnevi eserinde anlattıkları oluşturmaktadır. Önder (1998: 217)’e göre Mevlevîliğin özü tasavvuftur. Gölpınarlı (1953: 186)’ya göre ise Mevlevîlik, Mevlânâ’nın görüşleri ile felsefesinin hâkim olduğu duygu ile yapılan mistisizmle yoğurulmuş törenlerle ve merasimlerle biçimlendirmiştir.

3. POSTNİŞİN FAHRİ ÖZÇAKIL

Postnişin makamı Mevlevîlik kültüründe dergâhta bulunan Şeyh’e verilen makamdır. Mevlevî Semâ Âyini yapılmasında en önemli anahtar kişi Postnişindir. Tam manası ile Mevlevî Semâ Âyini Postnişin ile var olmaktadır. Günümüzde Türkiye’de Postnişin görevinde Mevlevî Semâ Âyini düzenleyen ve bu kültürel sanatı icra eden çok az kişi bulunmaktadır. Bu anlamda bu sanat dalının da unutulmaya yüz tutmuş geleneksel kültür varlıkları kapsamında değerlendirmek mümkündür. Bu sebeple bu sanatı halen yaşatmaya mücadele eden yaşayan insan hazinelerinin bulunması ve tanıtılması gerekmektedir. Postnişin olarak görev yapan Fahri Özçakıl bu anlamda çocuk yaşlardan beri Mevlevîlik ve Mevlevî Semâ Âyini gönül vererek bu sanatı yaşatmaya çalışan ustalardan sadece biri sayılır.

3.1. Fahri Özçakıl Hayatı

1961 yılında Konya ilinde dünyaya gelen Fahri Özçakıl; ilkokulu Akçeşme İlkokulunda okumuştur. Daha sonra ortaokulu Konya İmam Hatip Lisesi’nde, lise eğitimini Karatay Lisesi’nde yüksek eğitimi de Anadolu Üniversitesi’nde tamamlamıştır. 1993 yılında Burdur ilinde askerliği yapmıştır. Evli ve üç çocuk babası olan Fahri Özçakıl çocuk yaşlarda Mevlevî Semâ Ayini ve Semâzenliğe ilgi göstermiştir. Bu ilgi ve sevginin en önemli sebebi Semâzen olan babasından kaynaklanmaktadır. Özçakıl; 1973 yılında Konya Turizm Derneği’nde Semâzen eğitimi verilen kursa katılmış ve kursu başarı ile tamamlamıştır. On iki yaşında gönül verdiği bu kültürel yola çıkmış olan Fahri Özçakıl günümüzde de Semâzenliğe devam etmektedir.

Özçakıl; 1991 yılında kurulan Kültür Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu’nda açılan sınavı kazanıp bu topluluğa Semâzen sanatçı olarak girmiştir. Daha sonraları bu toplulukta zaman zaman Semâzenbaşı olarak görev yapmıştır. 1996 yılından sonra Topluluğun Postnişin görevini Mustafa Holat Dede ile birlikte münavebeli olarak yani nöbetleşerek posta oturarak devam ettirmiştir. Hz. Mevlânâ’nın torunlarından Makam Çelebisi Faruk Hemdem Çelebi tarafından Özçakıl’a 2008 yılında Postnişinlik icazetnamesi yani izin belgesi verilmiştir. Aynı zamanda Topluluk Sanat Kurulunun da kabul göstermesi ile o tarihten itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Konya Türk Tasavvuf

Müziği Topluluğu'nda Postnişin olarak görevini devam ettirmiştir. Günümüzde de Postnişin olarak görevine halen devam etmekte ve Mevlâî Semâ törenlerinin gerçekleştirmesini sağlayarak bu kültürün yaşamasına katkı sağlamaktadır. Özçakıl ayrıca 2013 yılından itibaren de Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'nda Vekaleten Müdürlük görevini yürütmektedir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023). (Bkz. Fotoğraf 1 ve 2)

Fotoğraf 1. ve 2. Postnişin Fahri ÖZÇAKIL (Özçakıl, 2023).

4. MEVLEVÎLİĞİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÖZELLİKLERİ

Özçakıl; Mevlevîlik tarikatının ve Mevlâî Semâ Âyini kendine has kültürel ritüeli olması sebebiyle somut olmayan kültürel miras özellikleri şu şekilde değerlendirilmektedir.

Konunun en başında Özçakıl göre; Mevlânâ Celâleddin Rûmî hazretlerinin Hakka Vuslatı olan Şeb'î Arûs'tan sonra O'nun yaşantısı, eserleri ve açtığı fikir, düşünce hoşgörü, tevazu yolunun gelecek nesillere aktarılması için oğlu Sultan Veled ve torunu Ulu Arif Çelebi tarafından Mevlevîlik yolu kurulmuş ve bu yol kâmil insan yetiştirme düşüncesiyle hizmetlerine devam edegelmiştir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023). Bu düşünce ile oluşan bu yapı kendine özgün bir kültürel olgu meydana getirmiş ve toplumsal etkileşimler ile günümüze kadar gelmiştir. Daha sonra oluşturduğu bu kültürel mirasın en temelinde ise adap ve erkân eğitimi yer almaktadır.

4.1. Adap ve Erkân Eğitimi

Nesilden nesile gelen bu benzersiz ve birçok açıdan kusursuz olan kültür mozağının somut olmayan kültürel miras olarak değerlendirilmesinde şüphesiz Mevlevîliği getirdiği adap ile erkân kuralları ve Mevlâî Semâ Âyini'nin büyük önemi bulunmaktadır. Mevlevîlik anlayışının en önemli temel taşı adap ve erkân eğitimidir.

Adab-ı erkân Mevlevîlikte başlı başına bir kültür mozağı olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu kuşaktan kuşağa geçen aktarımda en önemli rolü Mevlevîlik öğretilerinde her şeyin bütün ayrıntıları ile belirlenmiş kuralları olması üstlenmiştir. Yemek yerken nasıl davranılması gerektiği, su içerken bile nasıl içileceği, elbiselerin nasıl giyilip çıkarılacağı, oturulup kalmanın nasıl yapılacağına kadar akla gelebilecek her şeyin kuralları Mevlevîlikte vardır (Yöndemli, 2004: 72). Mevlâî olmanın büyük bir eğitim disiplini sonucu

olduğunu ve Mevlevîhanelerde hizmetlerde bulunan dervişlerin her hareketinin adap ve erkâna bağlı olduğunu belirten Özçakıl; Mevlevîlikte eğitimi şu şekilde tarif etmektedir:

Âsitane olarak bilinen Konya'daki Mevlânâ Türbesinde hizmete ve Mevlevîliğe intisap eden kişi yani Nevniyâz; öncelikle Matbâh'ı Şerif denilen mutfaktaki hizmetlerin yöneticisi Tarikatçı dedeye, Aşçılık görevini yürüten ve Ateşbâz-ı Velî makamını temsil eden Aşçı dedeye ve Hz. Mevlânâ'nın soyundan gelen Dergâh Çelebisine yönlendirilir. Daha sonra Nevniyâz "Saka postu" denilen matbahtaki özel bir köşede hiçbir lafa söze karışmadan oturarak mutfaktaki çalışmalarını takip eder. Bu zaman zarfında uygunsuz bir tavırda bulunursa Nevniyâz adayına aşçı dede tarafından ayakkabısı ters çevrilerek nazikçe işimize yaramazsın mesajı verilir. Adayın eğitime kabul edilmesi halinde ise üç günün sonunda 1001 günlük hizmeti başlamış olurdu (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023). (Bkz. Fotoğraf 3ve 4)

Fotoğraf 3 ve 4. Mevlevîlik Eğitim Yeri Olan Mutfak ve Şaka Postu- Mevlânâ Müzesi (Ceylan, 2023)

Adap ve erkân kuralları bakımından değerlendirildiğinde; tarikatlar arasında bu kurallara en fazla önem veren ve bu kuralları nizami bir şekilde uygulayan Mevlevîlik tarikatıdır. Kutsal olarak atfedilen mutfak; bu kuralların uygulanmaya başlandığı ve eğitimin ilk durağı olan mekândır. Mevlevîlik Dergâhında bulunan mutfaklarının mevcut diğer evlerde ve mekânlarda bulunan mutfaklardan yapısal olarak fazla bir farkı yoktur. Fakat bu mutfak eğitiminde değişik görevler mevcuttur. Çünkü bu tarikatta Mevlevî olma adına ilk eğitim mutfakta başlar (Bkz. Fotoğraf 5 ve 6).

Fotoğraf 5 ve 6. Mevlevîlik Mutfak Eğitimi Canlandırma-Mevlânâ Müzesi (Ceylan, 2023)

Mânevî eğitim Mevlevîlikte, bin bir günlük çileden meydana gelmektedir (Arpaguş, 2013). Mevlevîliğe katılmak isteyen ve bu yolda devam etmek isteyen kişiler mutlak suret ile Mevlevî adap ve erkân kurallarını öğrenmek için 1001 günlük bir eğitim alması gerekmektedir. ÖZÇAKIL bu eğitime intisap eden Nevniyâz'ın alacağı 1001 günlük Mevlevî adap ve erkân temel eğitimini Mesnevînin ilk 18 beytine istinaden 18 farklı hizmet kollarını yerine getirmesi ile başladığını söylemektedir. Ayrıca Özçakıl; kişinin ömür boyu hayatının önemli bir bölümünü oluşturan bu “Edeb” anlayışının alınacak eğitim sayesinde başlayan yaşam felsefesi ile birlikte oluşturulduğunu belirtmektedir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Fahri Özçakıl; 1001 günlük Mevlevî adap ve erkân temel eğitimini şu şekilde dile getirmektedir: Özçakıl; Nevniyâz olan kişinin 1001 gün boyunca sürecek bir eğitime tabi tutulacağı ve bu eğitimin birçoğu da eziyetlerle dolu hizmetlerin arka arkaya yapılacağını söylemektedir. Getir-götür işlerinin verildiği Ayakçılık hizmeti ile bu eğitimin başlayıp, Dergâhın temizliği görevi olarak üstlenilen Süpürgecilik görevi ile bu eğitime devam edileceğini söylemektedir. Bu arada kişinin eksik olduğu veya yeteneği bulunduğu konularda da kendi alanında yetişmiş Dedelerden sürekli eğitim alarak bu eğitimine devam ettiğini belirtmektedir. Süpürgecilik görevini de başarıyla tamamlayan öğrencinin, kendisine hissettirilmeden her aşamasında farklı sabır imtihanlarına da tâbi tutulacağı Bulaşıkçılık, Pazarcılık, Dolapçılık, Tahmişçilik (kahve hazırlama), Meydancılık, Kandilcilik (Dergâhın kandillerini yakıp söndürme), Somatçılık (sofra kurup kaldırma), Çamaşırcılık, Yatakcılık, Serbetçilik gibi görevlerini yerine getirerek çeşitli aşamalardan geçeceğini söylemektedir. Bu eğitim sırasında yetişen kişilerin “Artık yetiştim, olgunlaştım, kıdem kazandım” diye aklından geçirdiği zamanlarda ise bu kişilere hizmetlerin en aşağısı olan Abrîzcilik (abdesthane temizliği) görevi verildiğini söylemektedir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Özçakıl konunun devamında ise şunları söylemektedir. Dergâh hizmetlerini sırasıyla devam ettiren Nevniyâz'a okuryazar değilse okuma yazma öğretilir, Semâ meşk ettirilir (Bkz. Fotoğraf 7 ve 8).

Fotoğraf 7. Mevlevîlik Semâ Eğitimi-Mevlânâ Müzesi (Ceylan, 2023)

Fotograf 8. Semâ Eğitimi Canlandırma (Bademci, 2018: 22)

Öğrenciye Mesnevî Şerif okutulur, kabiliyetine göre o dönemde geçerli olan herhangi bir enstrüman öğretilir. Öğrenciler güzel sanatların farklı estetik güzellikleri olan hat, tezhip, ebru, nakkaş, hakkaklık, kuyumculuk, gümüşçülük, dericilik, keçencilik vb. faaliyetlerle yetiştirilirdi. Aynı zamanda o dönem öğrencilere günümüzdeki Güzel Sanatlar Fakültesi ve konservatuvar gibi eğitim kurumlarına eş değer hizmetler bu kültür sayesinde verilirdi (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023). (Bkz. Fotoğraf 9, 10, 11 ve 12).

Fotoğraf 9 ve 10. Mevlevî Musikisi Ait Görseller 1-Mevlânâ Müzesi (Ceylan, 2023)

Fotoğraf 11 ve 12. Mevlevî Musikisi Ait Görseller 2-Mevlânâ Müzesi (Ceylan, 2023)

Kendi dönemlerindeki en üstün musikişinasların, şairlerin, edebiyatçıların Mevlevîhanelerde yetiştiğini belirten Fahri Özçakıl; Divan edebiyatının büyük sairlerinden Şeyh Galib'in Galata Mevlevîhane'si Şeyhi olmasıyla da tanındığını belirtmektedir. Ayrıca Mustafa İtrî Dede, Hammamîzade İsmail Dede Efendi, Nâyî Osman Dede, Ali Nutkî Dede, Zekâî Dede, Hüseyin Fahreddin Dede, Hacı Arif Bey, Abdülbaki Nâsır Dede, Ataullah Dede, Dellalzade Hafız İsmail Efendi, Mehmed Celaleddin Dede, Ahmed Avni Konuk gibi bestekâr ve musikişinaslar, Şeyhülislam Bahaî, Cevrî, Şeyhülislam Yahya, Fasîh Ahmed Dede, Neşatî Ahmed Dede, Münecimbaşı Ahmed Dede, Nâyî Osman Dede, Receb Enis Dede, Nef'î, Nailî, Nedim, Sakıb Mustafa Dede gibi şairler Mevlevîhanelerde yetişen isimlerden bazıları olduğunu belirtmektedir. ÖZÇAKIL, Bestekâr, tanbûri ve neyzen olan padişah Sultan III. Selim'inde aynı zamanda Mevlevî olup Mevlevîhanelerden beslendiğinin üzerine dikkat çekmektedir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Fahri Özçakıl'a göre 1001 günlük eğitimini tamamlayan Mevlvî adayı; Tarikatçı dede tarafından sikkesi tekbirlenerek "Hücrenişin" unvanı alır ve hücreye çekilerek ibadet ve taatına devam eder. Yeri geldiğinde bu kişiler Makam Çelebisi tarafından farklı bir Mevlevîhane'de hizmet görmesi için tayin edilirdi (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Fahri Özçakıl adap ve erkân eğitimi hakkında bilgi verirken şu ayrıntılara da dikkat çekmektedir. Mevlevîlerde; "görüşmek" tabiri ile ifade edilen bir gelenek vardır. Mevlevîlerin herhangi bir eşyayı veya zemini öpmesine bu "görüşmek" tabiri kullanılır. Ayrıca bu tabir aynı zamanda Mevlevîlerin birbirlerinin iki elini tutarak başparmaklarını veya ellerini öpüp selamlaşmalarına da kullanılırdı. İstenen bir şey karşısında "Eyvallah" şeklindeki verilen yanıt evet yaparım anlamına gelmekte idi. Bir şeyin bittiğini veya olmadığını belirtmek için "Hakta" veya "Hak vere" ifadesi; mum, lamba gibi gece aydınlatma aracı olarak kullanılan eşyaların yakılmasına "uyandırmak", söndürülmesine "sırlamak" veya "dinlendirmek" ifadesi kullanılırdı. Bu durumda "Lambayı söndür" şeklinde bir ifade kullanılmazdı. "Lambayı dinlendir" ifadesi kullanılırdı. Allah kimsenin ışığını söndürmesin diye bu şekilde hitap edilirdi. "Lambayı yak" yerine "lambayı uyandır" ifadesi kullanılırdı. "Ben" denilmez, "Allah benliğimizi alsın" diyerek "fakir" ya da "bendeniz" ifadesi kullanılırdı. Gelen misafirlerin ayakkabıları içeri doğru çevrilirdi ve misafir bu suretle evdekilere arkasını dönmeden yüz yüze ayakkabısını giyerek kapıdan çıkardı. Ayakkabıları dışarı doğru çevirmek bir daha gelme anlamına gelirdi. Çocuklar tehlikeli bir şey yapmaları ihtimalinde "Dikkat et düşeceksin" denmez, "aman ha düşmeyesin" denilirdi. Düşeceksin tabiri olumsuzluk bildirdiğinden olması gibi bir niyet taşımakta olduğu düşünülüyor için uygun görülmemektedir. Vefat eden kişiyi defnedilmesi için yine "sırlamak" şekilde bir kelime kullanılırdı. "Agâh ol" tabiri ise kendine gelmesi için yastığına hafifçe dokunarak bir Mevlvî'yi uyandırmaya kullanılan bir tabirdi. Dua okunurken veya Kur'an-ı Kerim okunması esnasında ya da Semâ ve ders sırasında Mevlvî olan kişinin kendinden geçerek cezbe girmesine kullanılan "kanımı içine akıt!" deyimini tüm Mevlevîler tarafından bilinen ve günlük konuşmalarda kullanılan deyimlerdendi (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

5. MEVLEVÎ SEMÂ (ÂYİNİ) MUKABELESİ

Çoğunluğu halk tabakasından olan her sanat ve meslekten insanlar Mevlânâ'nın müridi olup Semâ meclislerine katılıyordu (Öngören, 2004). Mevlevîlik eğitiminde en önemli eğitim alanı olan Semâ yapma eğitiminde kullanılan ve işitmek ile dinlemek anlamına gelen "Semâ" kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir (Ceyhan, 2009). Semâ; Allah yolunda onun aşkı ile yanarak Semâzenlerin derinden sevgi ve özlem coşkusu halinde yaptığı bir ayindir. Huşu içinde ayın s,

3+6ırada dönen Semâzenden, benliğinden sıyrılması ve erdemli bir insan olması gerekmektedir.

Tanrıkörur (2000: 77) Semâ kavramını; tasavvufta vecd-ü şevk duygusuyla Allah'ı zikretmek anlamında kullanılırken, Yöndemli (2004: 15)'ye göre ise Semâ; Mevlevîlerin ilahi bir şekilde kendinden geçmiş bir halde ayakta dönerek dans ile zikretmesidir. Semâ kavramının bu benzeri şekillerde farklı farklı tanımlamaları olsa da Semâ kavramını en iyi anlatan Mevlânâ'nın kendisi olacaktır. Divan-ı Kebir adlı eserinde Mevlânâ Semâ için;

"Semâ ârâmı cânı âşıkânest

Kesî dâned ki ûra cânı cânest"

Âşık olanların ruhlarının dinlendiği yere Semâ denir. Canın içinde canı olanlar ancak Semâ'yı bilebilir demektedir (Gölpınarlı, 1957; Çelebi, 2006: 131).

Fahri Özçakıl'a göre Hz. Mevlânâ ve Mevlevîlik denilince ilk akla gelen Semâ Mukabelesidir. Özçakıl'ın söylemleri ile Semâ; Mevlevîlerin Allah'a ulaşmak için yaptıkları zikir çeşididir. Semâ Mevlevîliğin vitrinidir. Semâ; irfan, edep, estetik, asalet, musiki, görsellik ile sadece Semâzenleri değil, Semâ Mukabelesi izleyenleri de bu sanata hayran bırakan ve insanların ruhuna hitap eden bir zikir şeklidir. Aynı zamanda Semâ nafiye bir ibadettir. Semâ, Mevlânâ Muhammed Celâleddin Rûmî hazretlerinin Cenâb-ı Allah'a yüreğinde olan aşk ile hareket edip coşkunlukla kalkarak Semâ etmesiyle başlamış ve günümüze kadar da Semâ Mukabelesi dini bir ritüel olarak devam edegelmiştir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Özçakıl Semâ hakkında ayrıca şunları belirtmiştir. Mevlânâ Muhammed Celâleddin-i Rûmî hazretleri; kâinatta zerreden küreye, canlı-cansız tüm varlıkların dönüş içerisinde olduğunu ve bu dönüşün başıboş olarak değil sistemli ve ahenkli bir şekilde âdeta Semâ ederek, Kâinatın yaratıcısına olan aşkla Allah'ı zikrettiklerini müşahede etmiştir. Bu düşünce coşkunluğuyla Mevlânâ, Cenab-ı Hakk'ın tecelli eserlerini bizzat tadıp yaşayarak akl-ı selimden kalb-i selîme, kalb-i selîmden de zevk-i selîme giden yolla vecd'e

gelip Semâ etmiştir. Bunun özünde “Ancak Allah’a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)” (Şuarâ Suresi:89) ayetinin sırrına mazhar olma istenilmektedir. Bugün de Semâ eden Semâzen, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî hazretlerinin bu gönül coşkunluğunu yakalayabilmek düşüncesiyle hareket etmektedir. Bu coşkunluk içerisinde bir anlık da olsa Cenâb-ı Allah’a yaklaşmış olmayı düşünmek Semâ’daki en büyük vecd hâlidir. Manevî coşkunluğu yakalayabilmek için de Semâ’dan önce hatta gün içerisindeki yaşantıda Hz. Mevlânâ’nın kaynak olarak temel aldığı Kur’anî ve Peygamberî ahlâk ile hareket edilmesi, Hz. Mevlânâ’nın Mesnevi’deki “Kâmil İnsan” olarak yaşayıp her hâlükârda Allah ile beraber olma düşüncesiyle Semâ’ya girilmesi, Semâ’nın Semâzenler üzerindeki gerçek manasına ve amacına erişmesine vesile olmaktadır. Dolayısıyla Semâ araçtır, asıl amaç ise Allah’a ulaşmak, O’nunla beraber olma düşüncesiyle manevî hazzı yaşamaktır (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Türkiye ve hatta tüm dünya adına nesilden nesile aktararak gelen en önemli somut olmayan kültürel miras öğelerinin başında Mevlevî Semâ Âyini gelmektedir. Günümüzde Türkiye başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde Mevlevî Semâ Âyini yapılmaya devam etmektedir. Mevlevî Semâ Âyini gerek yapıldığı meydan ile gerek kıyafetleri ile gerekse de hareketleri ile derinlemesine anlamların Semâzen üzerinde vücuda bürünmüş halidir. Semâ sırasında her şeyin mutlaka bir anlamı bulunmaktadır. Semâzenler aldığı eğitimler sayesinde Semâ gösterisi yaparken bu anlamların bilincinde görevini yerine getirmektedir. Semâzen bu ayın sırasında ruhunun en derin yerlerinde huşu ile bu etkinliği yapmakta ve bu huşu sayesinde kendinden geçmektedir. (Bkz. Fotoğraf 13)

Fotoğraf 13. Semâ halindeki Semâzen (TRT Haber, 2023)

Özçakıl’a göre; Semâ, Mevlevîlerin Allah’a ulaşma düşüncesiyle zikir olarak yapılmaktadır. Ancak Mevlevîlik sadece Semâdan ibaret değildir. Her Mevlevî aynı zamanda Semâzendir ama günümüzde her Semâzen Mevlevî değildir. Zira Tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra tarikat olarak faaliyetler sırlanmıştır. Kurum olarak olmasa da ferdî olarak Mevlevîliği özümseyen ve hayatına tatbik eden, evrat ve ezkârı ile ibadet ve taatını sürdüren Semâzenler, Mevlevîliği münferit olarak yaşamak ve yaşatmaktadırlar. Mevlevîliği bir mağaza olarak değerlendirirsek, bu mağazanın vitrininde Semâyı ve mûsikîyi görürüz. Bu mağazanın vitrinine bakarak insanların gönlünü, kulağını ve gözünü cezbeden bu anlayış devamında bu mağazaya kişiler girdiklerinde her kesimden insana hitabeden bir ürünle karşılaşacaklardır. Çünkü burada Semâ ve Musikî yanında edep, aşk, Muhammedî ahlâk, sevgi, saygı, muhabbet, ilim, irfan, hoşgörü, zarafet, nezaket, tevazu, dostluk gibi Kur’an ve sünnete uygun her türlü güzel davranışlar yanında, güzel sanatların hat, tezhip, ebrû gibi pek çok dallarındaki karşılıklarını bulacaklardır (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Fahri Özçakıl; günümüzde devlet eliyle Mevlevîliğin sadece Semâ kısmı koruma altına alınarak Türk-İslâm medeniyetinin önemli bir kültürü olarak aslına uygun bir şekilde yapılmasına destek verildiği söylemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak 1991 yılında bu düşünceyle kurulan topluluğun aslına uygun olarak bu faaliyeti sürdürdüğünü belirtmektedir. Özçakıl aynı yıllarda yine İstanbul’da Tarihi Türk Müziği Topluluğu mehter müziği yanında ve 2020 yılında kurulan İstanbul Araştırma ve Uygulama Topluluğu Meydan Meşkleri Bölümü de farklı tasavvufî ritüeller yanında Semâ Mukabelesinin de icra edildiğini söylemektedir (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

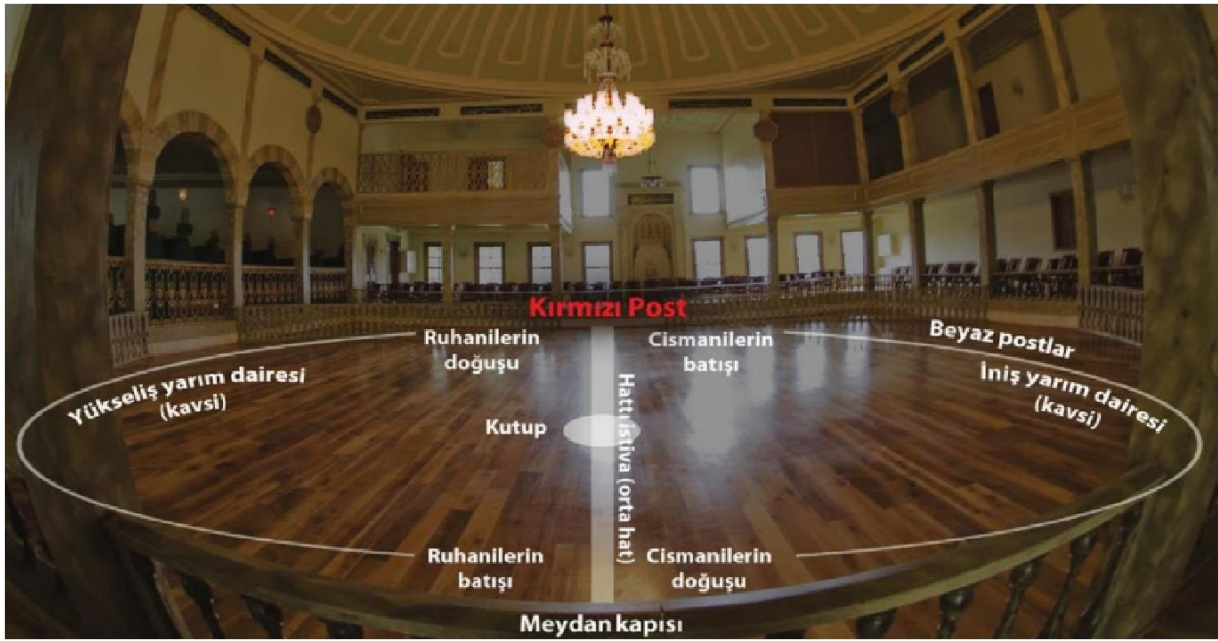
Özçakıl'a göre; Mevlevîlik, Osmanlı döneminde kabul görmüş ve faaliyetleri desteklenmiştir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin gittiği hemen hemen her coğrafyada Mevlevîhaneler açılmış ve Mevlevîlerin Kur'an ve Sünnete uygun tasavvufî yaşantıları toplumun yaşamlarına olumlu katkı sağlamıştır. Asırlarca süren bu uygulamalar içerisinde özellikle Semâ Mukabeleleri Mevlevîhanelerde icra edilerek insanların ruhuna hitap etmiş, gayrimüslimlerin de gönüllerinde bir kıvılcım oluşturmuştur. Tekke ve zaviyelerin kapatılması ile Mevlevîhaneler de sırlanmıştır. Fakat günümüzde Kültür Merkezlerinde ve uygun olan mekânlarda Semâ Mukabelesi icra edilmeye devam etmektedir. Son yıllarda restorasyonlarla işlerliği kazandırılan bazı Mevlevîhanelerde zaman zaman Semâ Mukabeleleri yapılmaktadır (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

6. MEVLEVÎ SEMÂ ÂYİNİ

6.1. Mevlevî Semâ Âyini Yeri ve Meydanı

Mevlevî Semâ Ayini Mevlevîhanelerinde gerçekleşen bir törendir. Postnişin Fahri Özçakıl göre; Mevlevîhanelerin en büyüğü olan Âsitâneler, buldukları yerlerde genellikle geniş bir arazi içerisinde yer alır. Âsitâneler; Semâhane, türbe, mescit, matbah-ı şerif, meydân-ı şerif, dede-derviş hücreleri, selamlık ve harem dairelerinden oluşmaktadır. Semâ Mukabelesinin icra edildiği Semâhaneler "Meydân-ı Şerif" olarak da adlandırılır. Mevlevîhanelerin aslı mekânlarından olan Semâhane türbeyle karşılıklı bulunmaktadır (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Fahri Özçakıl Semâ meydanını ise şu şekilde tarif etmektedir: Semâhane dairesel bir mekândır. Kırmızı postun olduğu bölüm kible tarafında Hz. Mevlânâ'nın makamı olan ve Postnişinin oturduğu bölümdür. Bu bölümün karşısında ise mutrib mahfili bulunur. Post ve mutrib mahfili arasında mevhum çizgiye "Hatt-ı istiva" çizgisi denilir. Semâhaneyi ikiye bölen bu çizginin sağ tarafı zahirî, görünen âlemi, sol tarafı batını, görünmeyen âlemi ifade eder. Mutrib mahfilinin yanında mukabeleye iştirak eden muhiplerin oturduğu mahfil, üst katında ise hanımların oturduğu kadınlar mahfili bulunur (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Fotğraf 14. Semâ Yapılan Meydan (Menteş, 2011)

6.2. Mevlevî Semâ Âyini Giysileri ve Sembolleri

Semâ Âyini her şeyi ile bir intizam dahilinde yapılır. Mevlevî Semâ Âyini için kullanılan kıyafetlerin kendi içinde anlamları ve temsil ettiği belli başlı sembolleri vardır. Her zaman temiz ve zarif giyinmeyi çok eski zamanlardan beri düstur edinen Mevlevîler bu anlayışı hep sürdürmüştür. Postnişin Fahri Özçakıl göre ise; Mevlânâ'nın ve çevresinde bulunan kişilerin, kendilerine özgün toplumdan uzak farklı bir giyim kuşam tarzları yoktu. Mevlevîlerde, o dönem yaşayan diğer tüm insanlar gibi mevsimine uygun ve günün geleneğine göre kıyafet giyinirlerdi. Baş kısmına taktıkları külah, üzerine giydikleri hırka o dönem herkesin giydiği cinsten türdeydi. O yıllarda bilginlerin sardığı "örfi" sarık Mevlevî'nin sardığı sarık idi. Elbiseleri de meslektaşlarınınkinden farklı değildir. Kıyafette zarafet esas olmak kaidesi ile sadelik ve tevazu ön planda idi. Asr-ı Saadet hatıralarına bağlılık ile on üç asırlık Türk kıyafeti geleneğine sadakat en

önemli esasların başında tutulmuştur. Keten ve pamuk kumaşın tercih edilmesinin sebebi bundandır (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023). (Bakınız Fotoğraf 15 ve 16)

Fotoğraf 15 ve 16. Mevlevî Elbiselerine Ait Görseller -Mevlânâ Müzesi (Ceylan, 2023)

Mevlânâ kıyafet konusunda herhangi bir zorunluluk getirmemiş olsa da vefat ettikten sonra çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Mevlevîlik konusunda birçok düzenlemeye ön ayak olan Hüsameddin Çelebi, oğlu Sultan Veled ve torunu Ulu Arif Çelebi Mevlevîliğin giyim kuşam konusunda da bir düzen getirmek için çalışmışlardır. Ağırlıklı olarak Sultan Veled döneminden sonra; sık kullanılan sikke, tennure, Destegül, elifnemed, hırka gibi kıyafetler sembolik anlamları ile ayinlerde yer almıştır (Uysal, 2016: 22). Mevlevîlerin ve günümüzde Mevlevî Semâ Âyini sırasında Semâzen tarafından kullanılan giysilerin bir örneği Fotoğraf (17)'de sunulmuştur.

Fotoğraf 17. Semâzen Giysileri (Semâzen, 2023)

Özçakıl'a göre; Mevlevîlerin mutfağı, dil nezaketi, kültürel anlamdaki zenginliği kadar kıyafetleri de son derece takdir toplayan önemli bir gelenek ve görenektir. Bu düstur bulunulan çevre halkının kültür ve etnografik hayatında derin izler bırakmıştır. Nitekim günümüzde giderek azalmakla beraber mesela

Konya'nın erkek ve kadın kıyafetlerinde, Mevlevîliğin belirgin tesirleri görülür. "Keçe külah", "keçe şapka", "Elif-i Nemed", "bel kuşağı", içlikler, düğmesiz ve kiltersiz yani tokasız çamaşır, haydariye, yelek, hırka, mesh, bugün bile eski Konya mahallelerindeki yaşlı insanların giymekte oldukları kıyafetlerdir. Mevlevîler; Sevgili Peygamberimiz (SAV)'in sünneti olduğu üzere başlığında destar sararlardı. Uçunu, omuzundan başlayarak aşağıya doğru uzatırdı. Mevlânâ'nın kullandığı sarık "beyaz" ve "duhânî" idi (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Mevlevî kıyafetinde sadeliğin ön planda olduğunu belirten Özçakıl'a göre kıyafette "İlik" ve "düğme" bulunmaz. Çünkü kapanması gereken kısımlar aynı kumaştan yapılmış karşılıklı iki şeritle bağlanılmaktadır. "İlik, yaka ve düğme" aslında bir bağlanma göstergesi olarak değerlendirilmekteydi. Dünyaya olan sevginin ve muhabbetin işareti olarak düşünüldüğü için bunlar kullanılmazdı. Çünkü Mevlevî'nin kıyafeti; kefen, mezar taşı ve mezarı hatırlatırdı. Bu aynı zamanda bir alçak gönüllük ve feragat olan "Ölmeden önce ölme" şuurunun tezahürüdür (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Sikke: Genellikle koyu renkli ya da açık kahverengi tonların baskın olduğu veya beyaz renkte, dövme keçeden yapılan uzunlu 15-20 cm arasında olan Semâzenin başına taktığı külah şeklindeki giysidir (Küçük, 2009). Mevlevîlikte önemli yeri olan sikke mezar taşını sembolize etmektedir.

Mevlevîlikte kullanılan sikkeler kişilerin niteliklerine göre üçe ayrılır. Bunlar; Mevlevîliğe ilgi duyan kişilere verilen geçici sikkeye "Külâh-ı Teberrük", Mevlevîlik eğitimindeki 1001 günlük süreçte kullanılan sikkeye "Külâh-ı İrâdet" ve tarikatın başında bulunan halife unvanını taşıyan kişinin taktığı "destarlı sikkedir (Duru, 2012: 26).

Farsça kökenli kelime olan Destar ise sarık anlamına gelmektedir. Kırmızı post üzerinde oturan ve Postnişin yani Şeyh Efendi olarak bilenen şeyhin halife hakkı için sardığı sarıklı sikkesine Destarlı sikke denilmektedir. Şeyh sikkelerini eğer Hazreti Muhammed Peygamberin soyundan ise yeşil, değilse beyaz destarlı olarak sarmaktadır.

Sikke başa takıldığında kulaklar kapanacak şekilde takılmaktadır. Bu, kulakların dünyaya kapatılarak, dünya bırakılıp Allah'a doğru bir yolculuğa başlanıldığının simgesidir.

Tennure: Yakası (V) harfî şekline benzeyen Mevlevî dervişlerin giydiği elbisedir. Elbise kolsuz ve göğsüne kadar açık, üst kısmı elifnamet ile tutturulduğu için dar, etek kısmı ise beyaz ve geniş olan bir yapıya sahiptir. Bu elbisenin de beyaz kefeni ve saflığı sembolize ettiği söylenmektedir.

Fahri Özçakıl'a göre; İsmail Ankaravî, Minhacü'l-Fukara isimli eserinde Semâzenlerin giydiği beyaz Tennure ile ilgili şu cümleler ifade edilmektedir;

Hz. İbrahim'i ateşe atmak istediler, O'nu soyup üryan eylediler, derhal Cebrail (a.s.) Allah'ın emriyle Cenneti alâdan beyaz ipekli bir gömlek getirip Hz. İbrahim'e giydirdi. Ol libas berekâtıyla Nemrudun ateşinde yanmaktan kurtuldu. İbrahim (a.s.) o gömleği sakladı, oğlu İsmail'in kurban edileceği vakit O'na giydirdi, o libas berekâtıyla kurban edilmekten kurtuldu. İbrahim ve İsmail (a.s.) den sonra o gömlek Hz. İshak (a.s.)'a, O'ndan da Hz. Yakub'a miras kaldı. Yakub (a.s.) çok sevdiği oğlu Hz. Yusuf'a ol gömleği Muska yapıp boynuna taktı. Kardeşleri Yusuf'u kuyuya attıklarında derhal Cebrail (a.s.) gelip ol gömleği boynundan çıkarıp O'na giydirdi. Kuyudan kurtulup Mısır'da makam ve itibar sahibi oldu. Daha sonra kardeşleri Mısır'a gelince büyük abisi Yehud'a o gömleği verip Hz. Yakub'a götürmesini söyledi. Daha sonra Mısır'dan çıkmadan Yakub (a.s.) Yusuf'un kokusunu aldı. Gömleği getirip babaları Yakub (a.s.)'a verdiler. Hz. Yakub gömleği yüzüne gözüne sürdü. Hüzün ve sıkıntıdan perde inip görmeyen gözleri o vakit açıldı ve görür oldu (Ankaravi ve Ekici, 2013)

Mevlevîler de Semâ ederken giymiş oldukları üzerlerindeki Tennureyi bu düşünceyle "Hil'at" giysisi olarak giyip Allah'a yakın olma hissiyatıyla Semâ etmektedirler (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

Elifnamet (Elif nemed): Tennurenin üzerine bağladıkları ince keçe üzerine kumaş kaplanmış kuşak türüdür. Bu kuşak Tennurenin üst kısmının vücuda yapışmasını ayrıca etek kısmının da Semâ sırasında açılmasını sağlamaktadır. Kuşak bağlanırken soldan başlanır. Sonra sağ tarafa doğru beli üç kez dolaştırılarak kuşak bağlanır, daha sonra da Destegül'ün kuşağın içinde sabitlenir (Uysal, 2016: 25).

Destegül (Güldeste): Elifnamet'te sabitlenen bir yelek türüdür. Genellikle beyaz renkteki Tennurenin üzerine giyilir. Uzun kollu, düğmesiz, ön açık ve vücudu saracak şekilde çapraz bağlanan yelektir. Nefsin dünyevi zevklerden ve zaafardan korumayı simgeleyen Destegül, ayrıca kötü alışkanlıklardan uzaklaşarak

güzel ahlakla davranılması için neler yapması gerektiğini öğreten evrensel yol ve yöntemlerin sembolüdür (Menteş, 2011: 49).

Hırka: Koyu renkli, uzun, geniş kollu, düğmesiz, önü açık, Tennure ve Destegül'ün üzerine giyilen cüppedir. Pardösüyü andıran günlük giyilen hırka ve "Tören Hırkası" olarak iki çeşit hırka bulunmaktadır.

Semâzen için hırka nefsinin ham egosunun simgesidir (Menteş, 2011: 45). Semâ başlamadan önce Semâzenler hırkanın kollarını tam anlamda giymezler ve omuzlarında atarlar. Hırkayı çıkartırlarken de hürmetle çıkarlar. Daha sonrayı hırkayı yerdeki postlarına bırakırlar. Semâ yapmaya başlamadan önce hırka çıkarılması dirilişe kanat açma anlamını taşır (Orak, 2013:13). En genel görüş ile nefsin mezarını sembolize eden siyah hırka, Semâya başlamadan önce çıkarılması bütün egoların, kötü düşüncelerin kısacası nefse güzel gelen dünya hayatının bırakılmasının göstergesi olarak yapılmaktadır.

Semâ sırasında giyilen kıyafetlerin estetik olarak taşıdığı anlamlar çok derindir. Aslında bu kıyafetler Hazreti Muhammed Peygamberin "Ölmeden önce ölüünüz" düsturunun bir yansımasıdır. Çünkü Semâzenin hırkası mezarını, Tennuresi kefeni, sikkesi de mezar taşı sembolize etmektedir (Orak, 2013: 17). Bu sembolik anlamlar nesilden nesile bozulmadan aktarılacak günümüze kadar gelmiştir. Bu açıdan kültürel anlamda örnek teşkil edecek en önemli somut olmayan kültürel miras ögesinin Mevlevî Semâ Âyini olduğu söylenebilir.

6.3. Mevlevî Semâ Âyini İcrası

Dergâh şeyhinin arzu ettiği gün ve geceler yapılabilen Mevlevî Semâ Âyini genellikle Cuma namazından sonra, Mevlânâ'nın vefat yıldönümü olan Hicri takvime göre 5 Cemaziülahir gecesinde, Ramazan ayının cuma gecelerinde, kandil gecelerinde, bayram günlerinde yapılırdı (Önder, 1998: 226).Başlangıcından sonuna kadar bir ahenk içinde devam eden bu tören gerçekleşmeden önce meydancı dede; Semâ Âyininin yapılacağı gün, ayini gerçekleştirecek olan tören şeyhini ve törene katılacak dervişleri kendine has özel bir törenle davet eder. Âyinin belirli bir sıra dâhilinde yapılması için hazırlıklar başlar. Semâ meydanına sırasıyla dervişler, müzisyenler, dedeler, şeyh ve imam, hatt-ı istivaya çizgisine basmadan kendileri için belirlenen yerlere sessizlik içinde geçerler (Bademci, 2018: 27).

Postnişin Fahri Özçakıl'a göre Mevlevî Semâ ayini yapılışı şu şekilde icra edilmektedir: Mutrib heyeti (Mevlevî Ayinini icra eden sazende ve hanendeler) ve Semâzenler, şeyh postunu selamlayarak semâhânedeki yerlerini alırlar. Daha sonra şeyh efendi Semâhâneye girer ve Mutrib heyetini ve Semâzenleri selamlayarak kırmızı posta oturur. Mutrib heyetindeki saz grubu asıl olarak ney müzik aleti çalan müzisyenlerden oluşur. Ney aleti dışında temin edilmesi halinde bu gruba rebap, kanun, tambur gibi diğer sazlar da ilâve edilir. Neyzenlerin başında bir Neyzenbaşı bulunur. Ayinhanların başında ise Kudümzenbaşı vardır ve bütün mukabele Kudümzenbaşı tarafından yönetilir.

Dünyanın ve tüm kâinatın yaratılmasına vesile olan Hz. Muhammed adına övgüler içeren Hz. Mevlânâ'nın bir şiiri olan 'Nâ't-ı Şerîf'le Semâ Mukabelesi başlar. Bu 'Nâ't-ı Şerîfî "İtrî" adıyla da tanınan Buhûrizâde Mustafa Efendi Rast makamında bestelemiştir. Bu eser Nat-hân tarafından ayakta ve sazsız okunur. Bu şiiri Yüce Yaratıcı'nın kâinata "ol" emrinin bir yansıması olan kudüm vuruşları takip eder. İslamiyet'e göre Allah, insanı önce cansız olarak bedenlen yaratmış ve daha sonra ona kendi ruhundan üfleyerek diriltmiştir. Na'ttan sonrasında takdim edilen ney taksimi aslında bu ilahi nefese karşılık bir temsildir.

Postnişin olarak görev yapan kişinin posta ulaşması ile Kudümzenbaşının Devr-i Veleddî'nin bittiğini ikaz eden vuruşları beraberinde Neyzenbaşı kısa bir taksim yapar. Ayin bu şekilde çalınmaya başlar. Semâzen omuzları üzerinde bulunan hırkayı çıkarır. Daha sonra sembolik olarak hakikate doğar ve kollarını bağlayarak bir (1) rakamını temsil edecek şekle bürünür. Bu Semâzenin Allah'ın birliğine şahadet ettiğinin göstergesidir. Semâzenler teker teker sıra ile şeyh efendinin elini öperek izin alır. İzin sonrası Semâzenler artık Semâ'ya başlarlar (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023). (Bkz.Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18. Semâ Halindeki Semâzen (Anadolu Ajansı, 2023)

Semâ'nın "Selam" adı verilen dört bölümden oluştuğunu ve Semâzenbaşı tarafından ayinin idare edildiğini söyleyen Özçakıl sözlerine şu şekilde devam etmektedir.

Semâzenbaşı, Semâzenlerin dönüşlerini kontrol ederek intizamı sağlar. Semâ Mevlevîlerin Allah'a ulaşma yolunda yapmış oldukları bir zikir olarak yapılmalıdır. Amaç Allah'a ulaşmaktır. Semâ sadece araçtır. Aynı zamanda bir miraçtır. Allah'a ulaşmak için gidiş-geliştir. Bu düşünce Semâzenin "tefekkürü mevt" ya da "râbita-ı mevt" olarak ölümü düşünme, tefekkür etmesi olarak değerlendirilir. Semâzenin üzerindeki siyah hırkası toprağı simgeler. Semâzen; topraktan sıyrılarak ölümden sonra tekrar dirilme düşüncesini temsil eden siyah hırkasını üzerinden çıkarıp beyaz tennuresinin kefen olduğu, başındaki sikkesinin mezar taşı olduğu bilinci ile Allah'a olan yolculuğunun başladığını tefekkür eder.

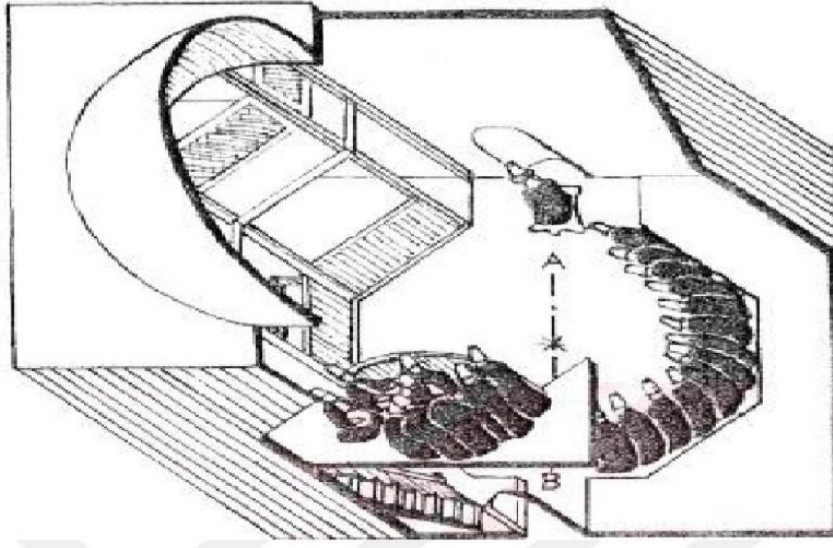
Semâ ederken sağ el dua edercesine açık, Cenabı Haktan niyazda bulunmayı, sol el kapalı bir paratoner gibi etrafındaki insanlara niyaz ettiği istek ve temennileri dağıtmayı anlatır. Sağdan sola dönerek Semâ eden Semâzen Nazargâhı ilâhî olarak bilinen kalbinin etrafında İsm-i Celâl çekerek çark atar ve "AL-LAH" lafzı ile zikirde bulunur.

Tefekkürü mevt olarak Semâ'ya giren Semâzen; Birinci Selam'da insanın kendi kulluğu adına düşünerek idrak etmeyi, İkinci Selam'da Allah'ın büyüklüğü ile kudreti karşısında hayranlık duymayı, Üçüncü Selâm'da bu hayranlık duygusunun aşka dönüşmesini, Dördüncü Selam'da ise insanın yaratılıştaki vazifesine yani kulluğa dönüşünü tefekkür eder. Çünkü İslâm inancında en üstün ve yüce makam Allah'a kul olmaktır. Dördüncü Selam'ın başlaması sonrasında "Postnişin" olarak görevli olan şeyh efendi de hırkasını çıkarmadan ve kollarını açmadan Semâ'ya katılır. Kırmızı postundan Semâ meydanının tam ortasına kadar Semâ ederek gelir. Daha sonra tekrar yine aynı şekilde yavaş çark atarak tekrar postuna doğru Semâ ederek yürür. Postnişinin bu davranışına Semâ Âyinde "Post Semâ'ı" adı verilir. Bu arada son selam durumu olan IV. Selâm bitmiştir. Ayinde son Peşrev ve son Yürük Semâ çalınmış, son taksim yapılmaktadır. Şeyhin posttaki yerini almasıyla son taksim de biter ve Kur'an-ı Kerim'den bir bölüm yani "Aşr-ı Şerîf" okunur. Son dualar, Allah'ın adı olan "Hû" nidâları ile son selamlaşmalarla Semâ Mukabelesi sona erer. Şeyh Efendi'den sonra Semâzenler ve Mutrib heyeti de şeyh postunu selâmlayıp semâhânenen ayrılarak odalarına giderler (Özçakıl, Sözlü Görüşme, 22.02.2023).

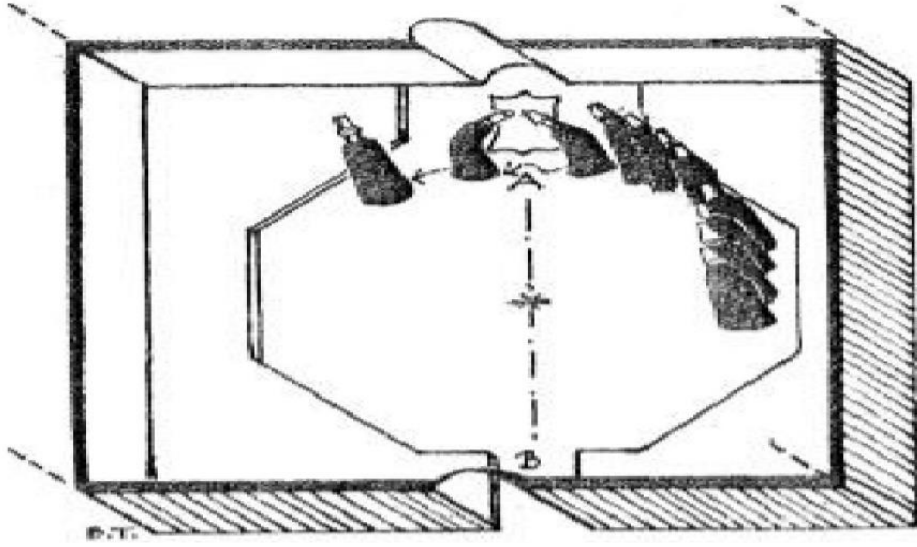
Semâ Ayini sonundaki "Aşr-ı Şerîf" kısmında bilhassa Kuran-ı Kerim'in Bakara Suresi 115. ayet olan "Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır. Şüphesiz Allah (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir (Diyanet İşleri Bakanlığı, 2023)." şeklinde meali bulunan ayet okunmaktadır.

Semâ ayini sırasında kullanılan duruş ve durum şekiller aşağıdaki resimlerde sunulmuştur. (Bkz. Resim 19, 20, 21,22 ve 23).

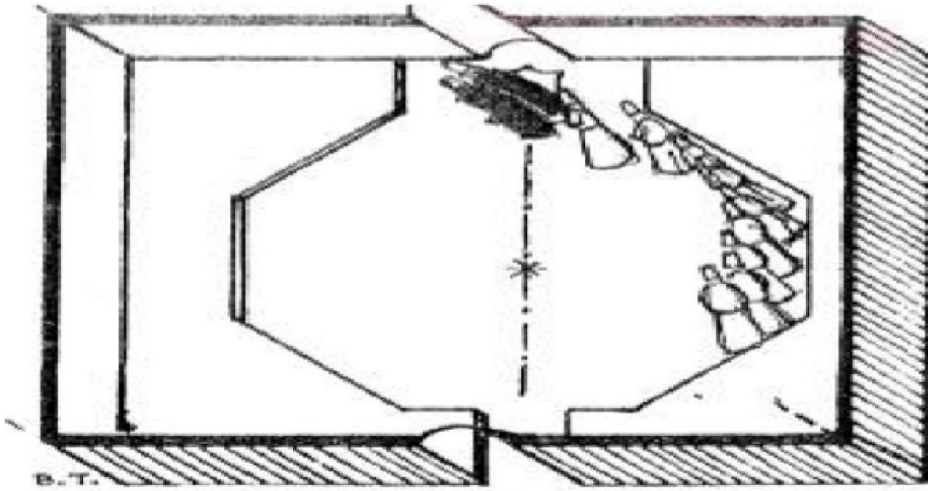

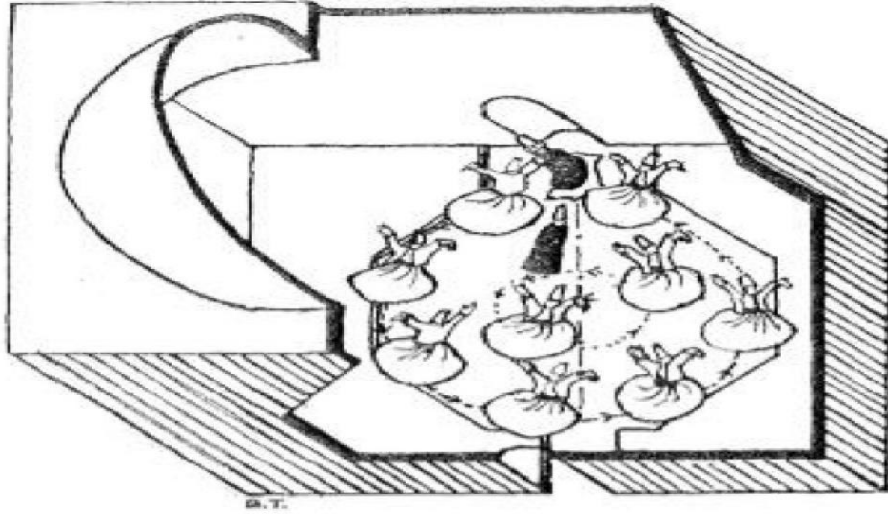
Resim 19. Baştaksim Durumu (Tanrıkorur, 2000)

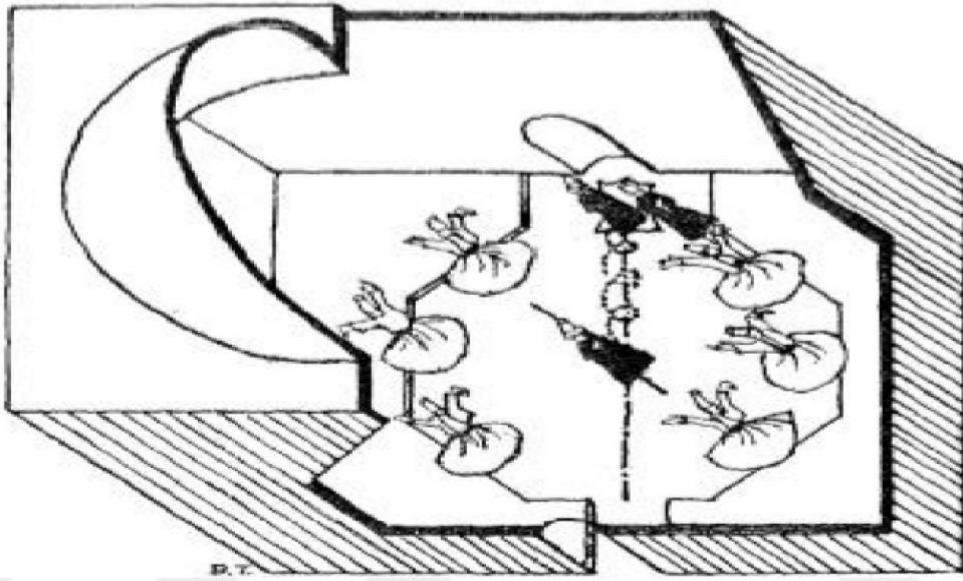
Resim 20. Devr-i Veled Durumu (Tanrıkorur, 2000)

Resim 21. Birinci Selam Durumu (Tanrıkorur, 2000)

Resim 22. İlk Üç Selam Durumu (Tanrıkorur, 2000)

Resim 23. Dördüncü Selam Durumu (Tanrıkorur, 2000)

Selam durumu sonunda Semâ eden Semâzenler ikili ya da üçlü gruplar halinde durarak gruplar oluştururlar ve niyaz konumunu alırlar. Tek olmak yalnız Allah'a aittir. Bunu temsilen Semâzenler Semâ meydanında selam bitince hiçbir zaman tek başına durmazlar. Aynı zamanda bu hep yan yana olma durumu dayanışmanın da simgesidir.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Hız. Mevlânâ ve onun bıraktığı öğretiler doğrultusunda oluşan Mevlevîlik hakkında yıllardır araştırmalar ve bilimsel çalışmalar devam etmektedir. Mevlânâ ve Mevlevîlik günümüzde hem Türkiye adına hem de tüm dünya adına keşfedilmeyi bekleyen en önemli somut olmayan kültürel miras öğelerinden biridir. 2022 yılı içerisinde Mevlânâ Müzesi 20 milyona yakın ziyaretçiyi ağırlamıştır (T.C. İletişim Başkanlığı, 2023). Bu da gösteriyor ki Mevlânâ ve Mevlevîliğin tanınırlığı ve farkındalığı halen var olmaya devam etmektedir. Bunun devam etmesi adına da daha çok çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu çaba adına atılan en önemli adımların birisi ise Türkiye’de 21 Ocak 2023 tarihinde Resmi Gazete’de yer alan genelge ile 2023 yılının “Mevlânâ Yılı” olarak kabul edilmesi gösterilebilir (T.C. Resmi Gazete, 2023). Günümüzde bu somut olmayan kültürel miras öğesini yaşatma adına çocuk yaşlardan beri mücadele veren, yaşayan insan hazinelerine örnek gösterebilecek Postnişin Fahri Özçakıl’ın bu konu hakkındaki düşünceleri ise şunlardır.

Özçakıl’a göre; Mevlânâ Celâleddin Rûmî hazretlerinden ilhamını almış ve günümüze kadar gelen Türk-İslâm kültürünün en önemli öğelerinden olan Semâ Mukabelesi aslına uygun bir şekilde gerek devlet kanalıyla gerekse Mevlevî düşüncesine hâkim kimseler tarafından yüzyıllardır yapılagelmektedir. Son yıllarda farklı kesimler tarafından ticarî ve turistik amaçla uygun olmayan ortamlarda yapılmaya çalışılan

Semâ gösterileri maalesef Semâ'nın zikir düşüncesiyle tasavvufi gelenekte icra eden bu dîni ritüeli yapanlar ya da Semâ'nın aslına vâkıf olan nafile bir ibadet düşüncesiyle bakan kesimler tarafından üzüntüyle takip edilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığının 2008 ve 2017 yıllarında yayınladığı genelgelerde her ne kadar Semâ'nın uygun ortamlarda ehil kimseler tarafından yapılmaması gerektiği yayınlanmış olsa da uygun olmayan ortamlarda bu tür gösterilerin yapıldığını müşahede etmekteyiz. 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından 1950'li yıllarda Semâ Ayinlerine kamusal alanlarda izin verilmesi ile birlikte zamanla bu yüzyıllarca süregelen kültür daha çok manevî ve dîni içeriklerden uzaklaştırılarak müzik ve şarkılar arasında yerleştirilme çabası ve Semâ'yı folklorik bir görsellik haline sokulması gayretleri artmıştır. Günümüzde yapılan birçok Semâ Ayinini; geleneksel bağlamdan ziyade turistik amaçlı düzenleyenler olduğunu ve sadece ticari kaygıları karşılamak üzere kısaltılmış, basitleştirilmiş olarak aslından uzaklaştırma çabaları ile icra edildiğini üzülen takip etmekteyiz.

Yaşamlarıyla dönemlerini, düşünceleriyle de yüzyıllardır insanlığı etkileyen abide şahsiyetlerimizin, bize bıraktığı kültürel mirası yozlaştırmadan tüm insanlığa olduğu gibi aktarıp kültürel değerlerin ortak ve birleştirici gücünü devam ettirmemiz gerekmektedir. Semâ Mukabelesinin icrası için her birinin ayrı özel uygulamaları vardır. Mevlevî Âyinleri gerek kıyafetleri gerek kendine has müziği olan ile dîni bir ritüel olarak yürütülmelidir. Bunun için de Mevlevî Semâ Mukabelesinin aslına uygun olarak icrasını yürüten ve bu amaçla 1991 yılında çalışmalarına başlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu bu görevi icra etmektedir. Aynı şekilde konunun önemi açısından bir kez daha belirtmek gerekirse UNESCO tarafından "Mevlevî Semâ Âyini İnsanlığın Sözlü ve Somut olmayan Kültürel Mirası Başyapıtı" olarak ilan edilmiş ve 2007 yılını Hz. Mevlânâ'nın doğumunun (30 Eylül 1207) 800. yılı olması nedeniyle "Mevlânâ Yılı" ilan edilmiştir. Pek çok yurt içi ve yurt dışı etkinliklerle gerek Semâ Mukabeleleri ve gerekse seminer, konferans ve farklı tanıtımlarla Hz. Mevlânâ anlatılmaya ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca 2023 yılı da Anadolu'yu ilim, irfan ve hikmetle harmanlayan Mesnevisiyle millet olma şuurunu yerleştirmiş ve topraklarımızı bu kutsal değerle mayalayan Hz. Mevlânâ'yı Hâkk'a vuslatının 750. Yıl dönümü olması münasebetiyle 2023 yılı "Mevlânâ Yılı" olarak kutlanması kararı resmî gazetede yayınlanmıştır (Özçakıl, Sözlü Görüşme,22.02.2023)

Yüzyıllarca uygulanan bu ritüelin içinin boşaltılarak yeni birtakım içtihatlarla değiştirilme gayretlerine fırsat verilmemesinin gerektiğini üstüne vurgu yapan Fahri Özçakıl ile bu düşünceler çerçevesinde 2023 Mevlânâ Yılı kapsamında; Mevlânâ'nın öğretileri doğrultusunda geniş bir kitleye hitap eden Mevlevîlik ve Mevlevî Semâ Âyini değerlendirilmiştir. Bu amaç ile Mevlevîlik ve Mevlevîliğe ait somut olmayan kültürel miras ögesi olan Mevlevî Semâ Âyini konusu hakkında araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Mevlevîlik ve Mevlevî Semâ Âyini konusunda bu kültüre ömrünü atamış ve halen de bu kültürün yaşaması için mücadele veren yaşayan insan hazinelerine en güzel örnek olabilecek Postnişin Fahri Özçakıl kendi anlatımı ile bilgiler verilmesi sağlanmıştır.

Sonuç olarak günümüzde git gide unutulmaya başlayan kültürel değerlerin ayakta kalmasını sağlamaya çalışmak insanoğlunun en önemli görevlerin başından gelmelidir. Gençlerin hem somut olmayan kültürel miras öğelerine hem de Mevlânâ ve Mevlevîlik kültürünün varlığına sahip çıkmaları gerekmektedir. Başta Mevlânâ Müzesi gezisi ve Mevlevî Semâ Âyini etkinlikleri olmak üzere yapılacak olan bildiri, sunum, makale, yetkili uzmanlar ile seminer, sergi, konferans benzeri etkinlikler sayesinde bireyler ve toplum bu anlamda daha da bilinçlendirilebilir. Özellikle genç nesiller ile bu sanatı yaşatmayan çalışan Postnişin Fahri Özçakıl gibi yaşayan insan hazineleri daha çok yan yana getirilmeli ve bu kültürün öğretileri birinci ağız tarafından öğretilmesi sağlanmalıdır. 2023 yılını Mevlânâ Yılı olarak etkili bir şekilde geçirmek için bu konu hakkında yapılan çalışmalar daha da artırılmalıdır. Bu sayede hem Türkiye'nin hem de somut olmayan kültürel mirasın tanıtılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Anadolu Ajansı (2023). *Anadolu Ajansı Haber İnternet Sitesi*. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/londrada-quot-Mevlevî-Semâ-gosterisiquot-sunuldu/0/33556>
- Ankaravî, İ., & Ekici, S. (2013). *Minhac'u'l-fukara*. İnsan Yayınları.
- Arapoğlu, M. (2010). *Üsküdar Mevlevîhane'sinin tarihsel gelişimi ve yeniden değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fen Bilimleri Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul
- Arpaguş, S. (2013). *Tekke Mutfağında Nefis Terbiyesi*. Elmalı'da Kişilik Oluşumu ve Nefsin Terbiyesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 1644-1648.
- Bademci, F. (2018). *Mevlevîliğin Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Bütünleşik Korunması; Konya Örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimarlık Anabilim Dalı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Ceyhan, S. (2009). *Sema*. TDV İslam Ansiklopedisi, 36, 455-457. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sema--tasavvuf>
- Çağrı, G. (2020). *Günümüzde Mevlevîlik ve Mevlevîlikte Değişim Olgusu: Konya ve Bursa Mevlevîleri Üzerine Nitel Bir Çalışma*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Kütahya Üniversitesi.
- Çelebi, A. H. (2006). *Mevlânâ ve Mevlevîlik*. Hece Yayınları.
- Çelebi, E. ve Sağbaş B. (2008). *Yüzyıllar boyu Mevlânâ ve Mevlevîlik*. Kültür Bakanlığı.
- Duru, R. (2012). *Mevlevîname. Çeviri Metinler ve Resimlerle Batılı Seyahatnamelerinde Mevlevîlik*. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Eraydın, S. (2004). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1953). *Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik*. İnkılap Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (1957). *Mevlânâ Celâleddin, Dîvân-ı Kebîr*. Çeviri. İstanbul
- Gölpınarlı, A. (2006). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*. İnkılap Kitabevi.
- Işın, E. (2004). *Mevlevîliğin Tarihsel Temelleri. Sultan Veled ve Çelebilik Makamının Kuruluşu*. III. Uluslararası Mevlânâ Kongresi Bildiriler, 95-99.
- Kara, M. (2006). *Doğumunun 800. Yılında Mevlânâ ve Mevlevîlik*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15(1), 1-22.
- Kolaç, E. (2009). *Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi*. Milli Folklor Dergisi, 11(82), 19-31.
- Küçük, H. (2009). *Semazen*. TDV İslam Ansiklopedisi, 36, 465. <https://islamansiklopedisi.org.tr/semazen>
- Luggat (2023). *Osmanlıca Türkçe Sözlük*. <https://www.luggat.com/na't-%C4%B1%20%C5%9Ferif/1/1>
- Menteş, M. Ü. (2011). *Semâ ayini: semboller ve anlamlar*. Cinius Yayınları.
- Mevlânâ Müzesi. (2023). *Mevlânâ Müzesi İnternet Sitesi*, <https://www.mevlanamuzesi.com/>
- Oğuz, M. Ö. (2009). *Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği*. Milli Folklor Dergisi, 11(82), 6-12. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=82&Sayfa=3>
- Oğuz, M. Ö. (2013). *Terim olarak somut olmayan kültürel miras*. Milli Folklor, 25(100), 5-13. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100&Sayfa=2>
- Orak M. A. (2013). *Devrân – ı Ālem Semâ*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. Mevlânâ Kitaplığı.
- Öngören, R. (2004). *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmi*. TDV İslam Ansiklopedisi, 441-448. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlana-celaleddin-i-rumi>
- Önder, M. (1998). *Mevlânâ ve Mevlevîlik*, Aksoy Yayıncılık.
- Özcan, N. (2004). *Mevlevî ayini*. TDV İslam Ansiklopedisi, 29, 464-466. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlevi-ayini>

- Saylan, B. (2013). *Mevlânâ Ailesi ve Mevlevîlik'te Çelebilik makamı: Sefîne-i Nefîse-i Mevlevîyan Örneği*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.
- Semâzen (2023). Mevlevîler.com İnternet Sitesi. <http://www.mevleviler.com/ornek-sayfa/>
- Semiz, Y., & Toplu, G. (2017). *Millî mücadele döneminde Konya ve Atatürk*. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 7(12), 254-283.
- Tanrıkorur, B. (2000), *Türkiye Mevlevîhanelerinin Mimari Özellikleri. Konya*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete. (2023). *Resmî Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/01/20230121-10.pdf>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2023). *İletişim Başkanlığı İnternet Sitesi*. https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/Mevl%C3%A2n%C3%A2-muzesi-2022de-ziyaretci-akinina-ugradi
- T.C. Diyanet İşler Başkanlığı. (2023). *Diyanet İşler Başkanlığı Kur'an-ı Kerim İnternet Sitesi*. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/122/115-ayet-tefsiri>
- Teke, S. G. (2013). *Geleneksel tarzlar, modern modeller: resmî, resmî olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras*. Millî Folklor, 25(100), 31-39.
- TRT Haber. (2023). *TRT Haber İnternet Sitesi*. <https://interaktif.trthaber.com/2019/Mevlânâ/Semâ-ve-Semâzenler/>
- Türker, A., & Çelik, İ. (2012). *Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler*. Yeni Fikir Dergisi, 4(9), 86-98.
- UNESCO. (2023). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İnternet Sitesi. <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-%C4%B0nsan%C4%B1%C4%9F%C4%B1n-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras%C4%B1-Temsil%C3%AE-Listesi>
- Uysal, G. (2016). *Mevlevîlik Geleneğindeki Semâ Âyini Hareketlerinin Seramik Formlara Yansıması*. [Sanatta Yeterlilik Çalışma Raporu]. Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Hacettepe Üniversitesi.
- Yüce N. (1998). Osmanlı Sufiliğinin Gelişimi. İhsanoğlu Ekmeleddin (Ed.), *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, Cilt II*. (s. 128). İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.
- Yöndemli, F. (2004). *Mevlevîlikde Semâ eğitimi*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Sözlü Görüşmeler ve Görsel Kaynaklar

1. ÖZÇAKIL, Fahri, Sözlü Görüşme, 22.02.2023, Konya.
2. ÖZÇAKIL, Fahri, Görsel Kaynaklar, 22.02.2023, Konya.
3. CEYLAN, Murat, Görsel Kaynaklar, 22.02.2023, Ankara.